

Προγραμματική Σύμβαση Αμβρακικού:

12 χρόνια μετά...

του Γιάννη Πραμαγκιούλη

Η περιοχή του Αμβρακικού Κόλπου, εμπίπτει στους προσηλωτάτους χώρους που καθορίζονται από σχετικές διεθνείς συμβάσεις, ΡΑΜΣΑΡ 1972, Βέρνης 1979, Βόννης 1979, αλλά και από την κοινοτική νομοθεσία, δηλαδή από την Οδηγία 74400/409.

«Η ευρύτερη περιοχή του Αμβρακικού Κόλπου έχει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης με αξιοποίηση των φυσικών πόρων της. Η μορφολογία και οι υδροβιολογικές συνθήκες του ανοικτού Κόλπου καθώς και οι λιμνοθάλασσες της περιοχής δίνουν τη δυνατότητα αλιευτικής και ιαχθυοκομικής αξιοποίησης της περιοχής. Η σύσταση των εδαφών, που οφείλεται στην εναπόθεση φερτών υλών από τους δύο ποταμούς Λούρο και Άραχθο, είναι κατάλληλη για γεωργική εκμετάλλευση υψηλής παραγωγικότητας.

Η περιοχή του Αμβρακικού παρουσιάζει αξιόλογες δυνατότητες τουριστικής και πολιτιστικής ανάπτυξης με αξιοποίηση των παραδοσιακών οικισμών, των αρχαιολογικών χώρων και των άλλων τουριστικών πόρων της.

Παράλληλα, ο Αμβρακικός Κόλπος είναι ένας από τους σημαντικότερους βιότοπους στην Ελλάδα και προστατεύεται από τη διεθνή σύμβαση ΡΑΜΣΑΡ. Το ενδιαφέρον του έγκειται στη διαρκή εναλλαγή χερσαίου και υδάτινου τοπίου, στην πλούσια ορνιθοπανίδα του, στην ποικίλη χερσαία, υδρόβια και παρυδάτια χλωρίδα και πανίδα, καθώς και στον αξιόλογο ενάλιο πλούτο του».

Με τις τρεις παραπάνω παραγράφους άρχισε το 1985 το Προοίμιο της Προγραμματικής Σύμβασης για την Ανάπτυξη και την Προστασία του Περιβάλλοντος της περιοχής του Αμβρακικού Κόλπου. Εδώ περιλαμβάνεται όλη η λογική ανάπτυξης και προστασίας του περιβάλλοντος του μεγαλύτερου υδροβιότοπου της ελληνικής γης.

Η ιστορία της σύμβασης αυτής αρχίζει τρία χρόνια πριν την υπογραφή της, το 1982, τότε που ο ενθουσιασμός και η διάθεση για τοπική ανάπτυξη είχε γίνει επίσημη κυβερνητική πολιτική. Η νομοθεσία Γεννηματά για τις προγραμματικές συμβάσεις και η πολιτική του τότε υπουργού Εθνικής Οικονομίας Γεω. Αρσένη για την αιεφόρο ανάπτυξη, δίνει την ευκαιρία στην καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών και Επιστημονική Διευθύντρια του ΚΕΠΕ Λούκα Κατσέλη να προσπαθήσει να θέσει τις βάσεις για την οικονομική ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος του Αμβρακικού Κόλπου ως ενιαίο σύνολο. Έχει προηγηθεί η περίφημη μελέτη του Θ. Παπαγιάννη και συνεργατών για την ανάπτυξη και προστασία του Αμβρακικού (1981), η οποία είχε γίνει για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Η ομάδα εργασίας Αμβρακικού του ΚΕΠΕ βασίζει τη δουλειά της στη μελέτη Παπαγιάννη και κάτω από την καθοδήγηση της και Καλλιόπης Παχάκη, ερευνητριας του ΚΕΠΕ, παράγει ένα πεντάτομο έργο, όπου αντιμετωπίζεται για πρώτη φορά ολοκληρωμένα η αναπτυξιακή προοπτική και η προστασία περιβάλλοντος σ' ένα ενιαίο οικοσύστημα, κάτω από το πρίσμα της αγροτικής τοπικής ανάπτυξης.

Με βάση τη μελέτη αυτή και βοηθώντας του κλίματος

της εποχής, 28 τοπικοί και κεντρικοί φορείς καταφέρνουν να συννενοηθούν και να ενώσουν τις υπογραφές τους κάτω από το κείμενο της Προγραμματικής Σύμβασης Αμβρακικού, στις 27 Μαρτίου 1985 στην Άρτα.

Ήταν η σημαντικότερη Προγραμματική Σύμβαση που είχε υπογραφεί ως τότε, τόσο από την άποψη της ευρύτητας του σκοπού της (ολοκληρωμένη ανάπτυξη μιας εκτεταμένης περιοχής), όσο και από τον αριθμό και το φάσμα των φορέων που συμμετείχαν.

Η Σύμβαση προβλέπει μία ολόκληρη σειρά «έργων τεχνικής υποδομής και κοινωνικού εξοπλισμού και ορισμένες τοπικές παραγωγικές επενδύσεις», καθώς επίσης και τη «σύσταση μιας Εταιρείας Ανάπτυξης Αμβρακικού από τοπικούς και κεντρικούς φορείς, για να αναλάβει τη σύνταξη τεχνικοοικονομικών μελετών σκοπιμότητας για τοπικές παραγωγικές επενδύσεις, την τεχνική - επιστημονική στήριξη της παραγωγικών μονάδων της περιοχής, την υποβοήθηση της οργάνωσής τους, την επιμόρφωση του προσωπικού τους, την ανάληψη εμπορικής δραστηριότητας για την προμήθεια πρώτων υλών και την προώθηση των πωλήσεων των μονάδων αυτών, καθώς και άλλων συναφών δραστηριοτήτων».

Σύμφωνα με τη λογική της Προγραμματικής Σύμβασης, δεν αποκλείεται καμμία δραστηριότητα στην περιοχή, αλλά αναλαμβάνεται από όλους η υποχρέωση για σεβασμό των βασικών επιλογών μέσα στο πλαίσιο συντονισμού. Επίσης, η πεποίθηση ότι η διατήρηση της ποιότητας του φυσικού περιβάλλοντος είναι βασική προϋπόθεση για την οικονομική ανάπτυξη, προσδίδει ιδιαίτερη διαχρονική διάσταση στην όλη αναπτυξιακή πορεία της περιοχής. Τέλος, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ενδογενή και αυτοδύναμη ανάπτυξη.

Τα χρόνια περνούν, οι «κυβερνήσεις πέφτουν, μα το πρόβλημα της ανάπτυξης και προστασίας του Αμβρακικού μένει». Η προσπάθεια ανανέωσης της Προγραμματικής Σύμβασης το 1990 πέφτει στο κενό, με αποτέλεσμα την άτυπη συνέχειά της, χωρίς όμως ουσιαστικό περιεχόμενο.

Το ενδιαφέρον της πολιτείας προσανατολίζεται πια σε τομείς πέρα από την τοπική ανάπτυξη, οι τοπικοί φορείς συνεχίζουν τον καθημερινό τους έργο, χωρίς την υπέρβαση που επιβάλλει η Προγραμματική Σύμβαση, τα πρόσωπα, κινητήριγοι μοχλοί, αλλάζουν και η ΕΤΑΝΑΜ αγωνιά... προσδοκώντας ένα νέο ρόλο, εμπλεκόμενη στα γράναζια της μικροπολιτικής των τοπικών φορέων, οι οποίοι χωρίς το συνεκτικό της κεντρικής παρέμβασης και τη δύναμη κάποιων προσώπων, χωρίζουν την περιοχή σε Πρέβεζα, Άρτα και Αιτωλοακαρνανία.

Δυστυχώς, η Προγραμματική Σύμβαση βασισμένη στις καλές προθέσεις της ηγετικής ομάδας του κέντρου και των τοπικών παραγόντων της, δεν είχε προβλέψει κίνητρα για κινητοποίηση των δυναμικών τμημάτων του τοπικού πληθυσμού. Κατά συνέπεια, κάποια πράγματα έπρεπε να επισημανθούν, ώστε να λειτουργήσει και να ευωδοθεί όλη αυτή η προσπάθεια.

Έτσι φτάσαμε στο «1ο Συνέδριο για την Ανάπτυξη του Αμβρακικού Κόλπου», το οποίο οργανώνεται από το Ε.Μ.Π., το Δήμο Βόνιτσας και το ΚΕΠΕ, στη Βόνιτσα από

Ο Γ. Πραμαγκιούλης είναι ερευνητής Ε.Μ.Π.

14 μέχρι 17 Σεπτεμβρίου 1995.

Το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο την τελευταία πενταετία κύρια αναπτύσσει μία πολιτική «εξόδου από τα ακαδημαϊκά τείχη» και προσφοράς στην αναπτυξιακή διαδικασία της χώρας μέσα από την τεχνογνωσία του και την κοινωνική ευαισθησία των μελών του.

Σύμφωνα με τα λεγόμενα του Πρύτανη του Ε.Μ.Π. καθ. Ν. Μαρκάτου στην έναρξη του Συνεδρίου, «το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο είναι διατεθειμένο ψυχή τε και σώματι να συνδράμει στην προσπάθεια αυτή».

Ο κ. Μαρκάτος μάλιστα τόνισε πως: «Έχει γίνει στο Ίδρυμα θεσμός και κανόνας η εξωστρέφεια αυτή. Παντού προστρέχουμε στα κοινωνικά προβλήματα, δίνουμε το παρόν στα θέματα της τοπικής αυτοδιοίκησης, μερμινούμε για τη διάσωση του φυσικού περιβάλλοντος, ευαισθητοποιούμε στις θεομηνίες. Η σχέση πιστεύουμε ότι και την πολυτεχνειακή κοινότητα ενδυναμώνει, επειδή μας δίνει πρότυπα και παραδείγματα, αλλά και την αίγλη του Ίδρυματος και την κοινωνική του αποδοχή προωθεί».

Πιστεύω ότι στην περίπτωση αυτή της προσπάθειας, για την ανάπτυξη του Αμβρακικού, η συμμετοχή του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου και η ειλικρινής και ζωνηρή επιθυμία του να βοηθήσει θα έχουν σαν αποτέλεσμα την ευόδωση των σχεδίων για το καλό της μείζονος περιοχής του πληθυσμού της, αλλά και όλης της χώρας».

Η δραστηριοποίηση του Ε.Μ.Π. συμπίπτει με την ενεργοποίηση της ηγετικής ομάδας του ΥΠΕΧΩΔΕ στα προβλήματα του Αμβρακικού. Το 1ο Συνέδριο τελούσε υπό την αιγίδα του Υπουργού Περιβάλλοντος - Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων Κώστα Λαλιώτη και η ενεργή βοήθεια του Γ.Γ. του ΥΠΕΧΩΔΕ Αλέκου Βούλγαρη και του συμβούλου του Υπουργού Δημήτρη Τσίρου συνετέλεσε τα μέγιστα στην επιτυχία του.

Παράλληλα, το ΥΠΕΧΩΔΕ παίρνει τη σκυτάλη από το ΥΠΕΘΟ στα θέματα τοπικής ανάπτυξης και προστασίας και διαμορφώνει τις διαδικασίες διαχείρισης ευαίσθητων περιοχών. Ήδη έχει ολοκληρωθεί η μελέτη ανάπτυξης και προστασίας του Αμβρακικού ύψους 45.000.000 δραχμών, η οποία αποτελεί ένα πρώτο βήμα με συνολικό προϋπολογισμό 340.000.000 δραχμών.

Από τα αποτελέσματα του Συνεδρίου φαίνεται ότι τα πράγματα αλλάζουν. Η πρωτοποριακή άποψη του 1985 για αυτοδύναμη ανάπτυξη έχει γίνει πια κοινός τόπος κάτω από το όνομα της «αειφόρου ανάπτυξης» και η ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών έχει περάσει στο καθημερινό λεξιλόγιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στα ερευνητικά προγράμματα του ΟΟΣΑ. Ο προβληματισμός εντοπίζεται στην αναζήτηση διαδικασιών και τρόπων, με τις οποίες οι αγροτικές περιοχές θα αναπτυχθούν πολύπλευρα και αποδοτικά για τον πληθυσμό, με κύριο μέλημα την προστασία

του περιβάλλοντος, ενώ επισημάνθηκε ότι χρειάζεται βοήθεια της πολιτείας και ακόμη ένας φορέας διαχείρισης».

Το θεσμικό πρόβλημα όμως παραμένει έντονο και καθοριστικό για την περιοχή του Αμβρακικού. Διχασμένη ανάμεσα σε τρεις νομούς και δύο περιφέρειες προσπαθεί να αποκομίσει τα οφέλη από την κατανομή του Β' ΚΠΣ, τα οποία δικαιούται. Όμως, όσον αφορά τα Περιφερειακά Αναπτυξιακά Προγράμματα Ηπείρου και Δυτ. Ελλάδας, ο Αμβρακικός «πέφτει» πάλι ανάμεσα.

Η δυσκολία εντείνεται από τη δυστοκία κατάρτισης προγραμμάτων σε τοπικό επίπεδο από τοπικούς φορείς, όρος απαραίτητος για τη χρηματοδότηση από το Β' ΚΠΣ και από τις άλλες ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες.

Το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο αναλαμβάνει το ρόλο του ως άτυπου τεχνικού συμβούλου της περιοχής. Σε συνεργασία με τοπικούς φορείς καταρτίζει προγράμματα για χρηματοδότηση από το Β' ΚΠΣ και τις κοινοτικές πρωτοβουλίες, αναλαμβάνει έρευνες για τη διερεύνηση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της περιοχής, εκπονεί την έρευνα διάθεσης των λυμάτων της Βόνιτσας και καθορισμού του αποδέκτη, κατασκευάζει μοντέλα παρακολούθησης της ρύπανσης των νερών και προσπαθεί να συντονίσει τις ενέργειες για τη μεταφορά τεχνογνωσίας και την ανάπτυξη της περιοχής.

Παράλληλα το ΥΠΕΧΩΔΕ υπογράφει Προγραμματική Σύμβαση με την ΕΤΑΝΑΜ, ύψους 240.000.000 δραχμών για άμεσα έργα στην περιοχή και παρακολούθηση των νερών σε συνεργασία με το Ε.Μ.Π. και χρηματοδοτεί Συνέδριο για τα αποτελέσματα της Ζεύξης Ακτίου - Πρέβεζας, το οποίο οργανώνει η ΤΕΔΚ Ν. Πρέβεζας με τη βοήθεια του Ε.Μ.Π., τέλος Σεπτεμβρίου στην Πρέβεζα.

Τέλος, το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, τηρώντας τις δεσμεύσεις του, οργανώνει το επόμενο Συνέδριο για την Ανάπτυξη και Προστασία του Αμβρακικού Κόλπου από 11 μέχρι 13 Ιουνίου 1997, στην Άρτα.

Η ευκαιρία για την ανάπτυξη του Αμβρακικού Κόλπου, η οποία τώρα παρουσιάζεται και ενισχύεται από το ενδιαφέρον του ΥΠΕΧΩΔΕ, την ευαισθησία και τη λειτουργία του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, σαν τεχνικού συμβούλου, και την παρουσία προσώπων σε τοπικό επίπεδο με πλατιά αντίληψη και σκέψη, όπως ο Νομάρχης Άρτας Χ. Παπαγεωργίου και ο Δήμαρχος Άρταίων Κ. Βόγιας, πρέπει να δημιουργήσει κινητήρια δύναμη για την ενεργοποίηση όλου του ανθρώπινου δυναμικού της περιοχής. Οι κεντρικοί φορείς και τα πρόσωπα μπορούν να έχουν ιδέες και να στηρίζουν αναπτυξιακές πρωτοβουλίες, αλλά η μη κινητοποίηση και στράτευση του τοπικού δυναμικού εγγράφει υποθήκες για το μέλλον επανάληψης των λαθών στην παραμικρή αλλαγή των καταστάσεων.